

Sygn. akt: I ACa 1016/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 lutego 2014r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Małgorzata Stanek (spr.)
Sędziowie:	SA Alicja Myszkowska SA Joanna Walentkiewicz - Witkowska
Protokolant:	st.sekr.sądowy Grażyna Michalska

po rozpoznaniu w dniu 6 lutego 2014r. w Łodzi

na rozprawie

sprawy z powództwa **P. K., D. K. i S. K.**

przeciwko (...) **Spółce Akcyjnej w S.**

o zadośćuczynienie

na skutek apelacji powodów

od wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi

z dnia 7 czerwca 2013r. sygn. akt I C 1533/10

I. zmienia zaskarżony wyrok w pkt 6 i 15:

- w pkt 6 w ten sposób, że zasądza dodatkowo od strony pozwanej (...) Spółki Akcyjnej w S. na rzecz powódki S. K. kwotę 15.000 (piętnaście tysięcy) złotych z ustawowymi odsetkami od 4 września 2010 roku do dnia zapłaty;

- w pkt 15 w ten sposób, że zasądza od strony pozwanej (...) Spółki Akcyjnej w S. na rzecz powódki S. K. kwotę 930 (dziewięćset trzydzieści) złotych tytułem zwrotu kosztów procesu;

II. oddala apelację w pozostałej części;

III. znosi wzajemnie między stronami koszty postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt I ACa 1016/13

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 7 czerwca 2013 roku Sąd Okręgowy w Łodzi:

1. zasądził od (...) Spółki Akcyjnej
w S. na rzecz P. K.:

a) kwotę 105.000 zł tytułem zadośćuczynienia z odsetkami ustawowymi w zakresie kwoty 75.000 zł od dnia 2 maja 2009 roku do dnia zapłaty, w zakresie kwoty 10.000 zł od dnia 20 listopada 2010 roku do dnia zapłaty oraz w zakresie kwoty 20.000 zł od dnia 16 lipca 2011 roku do dnia zapłaty;

b) kwotę 19.000 zł tytułem kosztów pogrzebu z odsetkami ustawowymi od dnia 14 czerwca 2009 roku do dnia zapłaty;

2. oddalił powództwo P. K. w pozostałej części;

3. zasądził od (...) Spółki Akcyjnej
w S. na rzecz D. K.:

a) kwotę 105.000 zł tytułem zadośćuczynienia z odsetkami ustawowymi w zakresie kwoty 60.000 zł od dnia 2 maja 2009 roku do dnia zapłaty oraz w zakresie kwoty 45.000 zł od dnia 13 września 2011 roku do dnia zapłaty;

b) kwotę 60.000 zł tytułem kosztów pogrzebu z odsetkami ustawowymi od dnia 14 czerwca 2009 roku do dnia zapłaty;

4. oddalił powództwo D. K. w pozostałej części;

5. zasądził od (...) Spółki Akcyjnej
w S. na rzecz S. K. kwotę 44.000 zł tytułem zadośćuczynienia
z odsetkami ustawowymi od dnia 4 września 2010 roku do dnia zapłaty;

6. oddalił powództwo S. K. w pozostałej części;

7. zasądził od (...) Spółki Akcyjnej
w S. na rzecz P. K. kwotę 4.909,97 zł tytułem zwrotu kosztów procesu;

8. nakazał zwrócić ze Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Łodzi na rzecz P. K. kwotę 21,48 zł tytułem niewykorzystanej części zaliczki na koszty opinii biegłych, wpłaconej w dniu 4 czerwca 2012 roku;

9. nakazał zwrócić ze Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Łodzi na rzecz Towarzystwa (...) Spółki Akcyjnej w S. kwotę 767,74 zł tytułem niewykorzystanej części zaliczki na koszty opinii biegłego, wpłaconej w dniu 19 września 2011 roku;

10. nakazał pobrać od P. K. na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Łodzi kwotę 690 zł tytułem nieuiszczonych kosztów sądowych od oddalonej części powództwa;

11. nakazał pobrać od (...) Spółki Akcyjnej w S. na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Łodzi kwotę 2.760 zł tytułem nieuiszczonych kosztów sądowych od uwzględnionej części powództwa P. K.;

12. zasądził od (...) Spółki Akcyjnej
w S. na rzecz D. K. kwotę 5.198,26 zł tytułem zwrotu kosztów procesu;

13. nie obciążył powódki D. K. nieuiszczonymi kosztami sądowymi od oddalonej części powództwa;

14. nakazał pobrać od (...) Spółki Akcyjnej w S. na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Łodzi kwotę 7.452,47 zł tytułem nieuiszczonych kosztów sądowych od uwzględnionej części powództwa D. K.;

15. zniósł wzajemnie pomiędzy stronami koszty zastępstwa procesowego w sprawie

z powództwa S. K.;

16. nie obciążył powódki S. K. nieuiszczonymi kosztami sądowymi od oddalonej części powództwa;

17. nakazał pobrać od (...) Spółki Akcyjnej w S. na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Łodzi kwotę 2.353,76 zł tytułem nieuiszczonych kosztów sądowych od uwzględnionej części powództwa S. K.. (wyrok – k. 462-464)

Swoje rozstrzygnięcie oparł na ustaleniu, iż w dniu (...) w wyniku urazów odniesionych w wypadku samochodowym, spowodowanym przez osobę ubezpieczoną w zakresie odpowiedzialności cywilnej w pozwanym Towarzystwie (...) S.A. w S., zginął 17 letni R. K. – syn powodów P. K. i D. K. oraz brat małoletniej S. K.. W wyniku przeprowadzonego postępowania likwidacyjnego ubezpieczyciel wypłacił tytułem zadośćuczynienia: po 15.000 zł na rzecz każdego z rodziców zmarłego oraz kwotę 6.000 zł na rzecz S. K..

Uzasadniając swoje rozstrzygnięcie w zakresie roszczeń P. K.

i D. K. o zadośćuczynienie Sąd Okręgowy wskazał, iż znajdują one oparcie w treści art. 446 § 4 k.c. Zważył przy tym na rozmiar krzywdy powodów, związanej z tragiczną śmiercią ich siedemnastoletniego syna, z którym wiązali duże nadzieje

i byli silnie związani emocjonalnie. Wziął pod uwagę ich aktualny stan psychiczny, w tym fakt przedłużającej się żałoby po stracie syna, mimo upływu 5 lat od wypadku. Uznał jednocześnie, iż mimo innego sposobu przeżywania śmierci syna przez oboje powodów, brak było podstaw do różnicowania należnego im zadośćuczynienia. Okoliczność, iż P. K. radzi sobie lepiej i stara się funkcjonować normalnie, w żaden sposób nie umniejsza jego cierpienia, a wręcz przeciwnie taka postawa życiowa kosztuje go znacznie więcej i wymaga większego uznania, niż ukierunkowywanie całej swojej energii życiowej na przeżywanie żałoby po stracie dziecka. Mając na uwadze powyższe, Sąd Okręgowy zważył, iż odpowiednią kwotą zadośćuczynienia dla P. K. i D. K. jest kwota po 120.000 zł. Uwzględniając kwotę 15.000 zł, wypłaconą wcześniej przez ubezpieczyciela, zasądził więc na rzecz każdego z nich kwotę po 105.000 zł.

Oceniając zasadność roszczenia S. K., Sąd Okręgowy oparł się na opinii biegłych wskazujących, iż jej reakcja na śmierć brata była typowa dla dziecka w jej wieku. Wystąpił u niej zespół stresu pourazowego o charakterze przewlekłym oraz lęk separacyjny i lęk przed podróżowaniem samochodem. Obecnie większość objawów ustąpiła, zaś S. funkcjonuje jak zdrowe dziecko, mimo braku należytego wsparcia uczuciowego ze strony rodziców, którzy nadmiernie koncentrują się na kultuwowaniu pamięci o zmarłym synu. Utrzymuje się u niej jeszcze lęk przed jazdą samochodem, ale nie w stopniu uniemożliwiającym podróżowanie w ten sposób, który przybiera postać dyskomfortu, niepokoju. Mając na uwadze powyższe, Sąd Okręgowy uznał, iż odpowiednią kwotą zadośćuczynienia będzie kwota 50.000 zł. Uwzględniając zatem kwotę 6.000 zł, wypłaconą wcześniej przez ubezpieczyciela, zasądził na rzecz S. K. z tego tytułu kwotę 44.000 zł. (uzasadnienie wyroku – k. 466-478)

Apelację od powyższego wyroku wnieśli powodowie. P. K. zaskarżył wyrok Sądu Okręgowego w części oddalającej powództwo oraz w zakresie rozstrzygającym

o kosztach procesu. D. K. zaskarżyła wyrok w części oddalającej powództwo w zakresie kwoty 30.000 zł oraz w zakresie rozstrzygnięcia o poniesionych przez nią kosztach zastępstwa procesowego, zaś S. K. - w części oddalającej powództwo w zakresie kwoty 30.000 zł oraz w zakresie rozstrzygnięcia

o wzajemnym zniesieniu kosztów zastępstwa procesowego poniesionych przez małoletnią powódkę.

Powodowie zarzucili zaskarżonemu wyrokowi naruszenie prawa materialnego,

tj. art. 446 § 4 k.c. poprzez niewłaściwą wykładnię, polegającą na przyjęciu niepełnych kryteriów ustalania wysokości zadośćuczynienia i ich nieodpowiedniej ocenie w odniesieniu do ustalonej podstawy faktycznej, tj. nieuwzględnienie w przesłankach wyznaczających rozmiar i postaci krzywdy powodów naruszenia ich dóbr osobistych podlegających ochronie na podstawie art. 23, 24 i 448 k.c. Nadto, skarżący podnieśli zarzut obrazy prawa procesowego, tj. art. 233 § 1 k.p.c. poprzez niedostatecznie wszechstronne rozważenie zebranego w sprawie materiału dowodowego, które przejawiać się miało w pominięciu okoliczności, iż komfort życia powodów nie powrócił do stanu sprzed wypadku, zaś nasilone cierpienia związane z tą tragedią będą towarzyszyć im do końca życia. Wskazali również,

iż w przypadku małoletniej S. K. – Sąd Okręgowy nie docenił dodatkowego pogorszenia jakości jej dzieciństwa, spowodowanego funkcjonowaniem w domu przepełnionym żałobą i wspomnieniami o tragicznie zmarłym bracie.

Mając na uwadze powyższe zarzuty powodowie wnieśli o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez:

- podwyższenie zadośćuczynienia zasądzonego na rzecz P. K. w punkcie 1a wyroku z kwoty 105.000 zł do kwoty 135.000 zł z ustawowymi odsetkami w zakresie kwoty 75.000 zł od dnia 2 maja 2009 roku do dnia zapłaty, w zakresie kwoty 10.000 zł od dnia 20 listopada 2010 roku do dnia zapłaty oraz w zakresie kwoty 50.000 zł od dnia 16 lipca 2011 roku do dnia zapłaty, uchylenie punktu 10 wyroku oraz zasądzenie na rzecz powoda P. K. kosztów procesu na podstawie art. 98 k.p.c.
- podwyższenie zadośćuczynienia zasądzonego na rzecz D. K. w punkcie 3a wyroku z kwoty 105.000 zł do kwoty 135.000 zł z ustawowymi odsetkami w zakresie kwoty 60.000 zł od dnia 2 maja 2009 roku do dnia zapłaty oraz w zakresie kwoty 75.000 zł od dnia 13 września 2011 roku do dnia zapłaty oraz zasądzenie na jej rzecz pełnych kosztów procesu na podstawie art. 100 zdanie 2 k.p.c.
- podwyższenie zadośćuczynienia zasądzonego na rzecz S. K. w punkcie 5 wyroku z kwoty 44.000 zł do kwoty 74.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 4 września 2010 roku do dnia zapłaty oraz zasądzenie na jej rzecz pełnych kosztów procesu na podstawie art. 100 zdanie 2 k.p.c.

Nadto P. K. wniósł o zasądzenie na jego rzecz zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego, zaś D. K. i S. K. – zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym. (apelacja – k. 492-298)

W odpowiedzi na apelację pozwany wniósł o jej oddalenie i zasądzenie od powodów na rzecz pozwanego kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych. (odpowiedź na apelację – k. 500-502)

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja powodów jest zasadna jedynie w części kwestionującej oddalenie roszczenia S. K. o zadośćuczynienie w zakresie przewyższającym kwotę 44.000 zł. Tym samym Sąd Apelacyjny uznał za bezzasadne zarzuty apelacji, które zmierzały do podwyższenia zadośćuczynienia zasądzonego na rzecz P. K. i D. K..

Na wstępie należało się odnieść do zarzutów apelacji, dotyczących naruszenia przepisów postępowania. Jedynie niedotknięte błędem ustalenia faktyczne, mogą być bowiem podstawą oceny prawidłowości zastosowanych norm prawa materialnego. W tym zakresie wskazać należy, iż Sąd Apelacyjny w całości podziela i przyjmuje za własne prawidłowe

i precyzyjne ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd I instancji. Poczynienie tych ustaleń poprzedzone zostało przeprowadzeniem rozbudowanego postępowania dowodowego, którego wyniki Sąd Okręgowy wszechstronnie rozważył i ocenił. Wśród okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy, podlegających ustaleniu i ocenie w toku postępowania pierwszoinstancyjnego były kwestie związane z komfortem życia powodów po wypadku, poczuciem ich krzywdy, a także negatywnym wpływem stanu psychicznego rodziców związanego z przeżywaniem żałoby na małoletnią S. K.. Okoliczności te podnoszone były zarówno w treści opinii biegłych, jak i znalazły wyraz w uzasadnieniu wyroku Sądu I Instancji. Zarzut naruszenia art. 233 k.p.c. poprzez nierozważenie powyższych okoliczności, jest zatem całkowicie niezasadny.

Odnosząc się do zarzutów naruszenia prawa materialnego wskazać należy, iż w ocenie Sądu Apelacyjnego brak jest podstaw do kwestionowania wysokości zadośćuczynienia zasądzonego na rzecz P. K. i D. K.. Jak trafnie podnosi się w orzecznictwie Sądu Najwyższego, krzywdę doznaną w wyniku śmierci osoby bliskiej bardzo trudno ocenić i wyrazić w formie pieniężnej, a każdy przypadek należy traktować indywidualnie z uwzględnieniem wszystkich okoliczności

sprawy. Z uwagi na fakt, iż wyważenie odpowiedniej kwoty należy do sfery swobodnego uznania sędziowskiego, zarzut niewłaściwego określenia wysokości zadośćuczynienia mógłby być uwzględniony tylko wtedy, gdyby nie zostały wzięte pod uwagę wszystkie istotne kryteria, wpływające na tę postać kompensaty, bądź też gdyby sąd uczynił jedno z wielu kryteriów, decydujących

o wysokości zadośćuczynienia, elementem dominującym (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 kwietnia 2002r. II CKN 605/00, Lex 484718; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 września 2002r. III CKN 1037/00, Lex 56905). Nadto, tylko rażąco zawyżenie bądź zaniżenie przyznanej kwoty zadośćuczynienia uzasadniałoby kontrolę instancyjną w tym zakresie (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 września 1999 r. III CKN 339/98, OSNC 2000/3/58).

Oceniając wysokość przyznanego powodom – P. K. i D. K. zadośćuczynienia, Sąd Apelacyjny nie dopatrywał się naruszenia art. 446 § 4 k.c. Sąd Okręgowy stosunkowo wysoko ocenił w wymiarze finansowym kompensatę krzywdy rodziców doznanej na skutek nieoczekiwanej śmierci syna w wypadku drogowym i prawidłowo wskazał okoliczności mające wpływ na wysokość zasądzonych z tego tytułu kwot. Zważył przy tym na silny związek emocjonalny powodów z synem, liczne nadzieje z nim związane, a także na aktualny stan psychiczny powodów, w tym okoliczność przedłużającej się, trwającej od 5 lat żałoby. Okoliczności te znajdują niewątpliwie odbicie w poczuciu żalu, pozbawieniu radości z życia i pogorszeniu jego jakości. Znalazły również wyraz w wysokości zasądzonych przez Sąd I instancji zadośćuczynienia.

W tym stanie rzeczy, zarzuty apelacji, co do wysokości kwot zasądzonych na rzecz P. K. i D. K., stanowią jedynie polemikę

z prawidłową oceną Sądu Okręgowego. Wszystkie okoliczności, które akcentują skarżący zostały dostrzeżone przez Sąd Okręgowy i poddane ocenie w treści uzasadnienia zaskarżonego wyroku. Brak jest zatem podstaw do przyjęcia, że przyznane zadośćuczynienie w łącznej kwocie 120.000 zł jest nieodpowiednie do rozmiaru doznanej przez nich krzywdy.

Nie mają również racji skarżący w zakresie, w jakim wskazują na przyjęcie przez Sąd

I instancji niepełnych kryteriów ustalania wysokości zadośćuczynienia poprzez pominięcie wśród przesłanek wyznaczających rozmiar i postaci krzywdy powodów faktu naruszenia ich dóbr osobistych, podlegających ochronie na podstawie art. 23, 24 i 448 k.c. Kompensacie

w trybie art. 446 § 4 k.c. podlega doznana krzywda, a więc w szczególności cierpienie, ból

i poczucie osamotnienia po śmierci najbliższego członka rodziny. Zadośćuczynienie obejmuje rekompensatę krzywdy moralnej, a więc krzywdy pozostającej w sferze wewnętrznych przeżyć danej osoby. Utrata osoby najbliższej z reguły pociąga za sobą utratę więzi rodzinnej i okoliczność ta stanowi jedno z kryteriów ustalania rozmiaru krzywdy podlegającej kompensacie w trybie art. 446 § 4 k.c. Z uwagi na istnienie regulacji szczególnej, brak jest natomiast potrzeby odwoływania się w obecnym stanie prawnym do regulacji z art. 448 k.c.

w zw. z art. 23 k.c. i 24 k.c. Dodanie § 4 do treści art. 446 k.c. służyło bowiem doprecyzowaniu ochrony udzielanej osobom najbliższym zmarłego, uprzednio wyprowadzanej przez orzecznictwo z treści art. 448 k.c. w zw. z art. 23 i 24 k.c. Obie regulacje odróżnia zatem jedynie możliwość ich zastosowania z uwagi na umiejscowienie deliktu na osi czasu (zob. wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 19 czerwca 2013r. I ACa 1270/12, Lex nr 1335752)

Całkowicie nieuprawnione jest również porównywanie wysokości zasądzonych na rzecz powodów zadośćuczynienia z wysokością kwot zasądzanych w innych sprawach tytułem zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie, skoro kwoty te zasądzane były w zupełnie odmiennych okolicznościach faktycznych i na innej podstawie prawnej.

Z tych wszystkich względów, brak było podstaw do zwiększenia rozmiaru ustalonego przez Sąd Okręgowy zadośćuczynienia przyznanego P. K. i D. K..

W ocenie Sądu Apelacyjnego rażąco niskie jest natomiast zadośćuczynienie zasądzone przez Sąd Okręgowy na rzecz małoletniej S. K., co wynika z niewłaściwego wyważenia rozmiaru krzywdy powódki. Jak prawidłowo ustalił Sąd

I instancji, rozmiar krzywdy wyrażającej się bólem i cierpieniem po stracie osoby najbliższej był w przypadku S. K. niewątpliwie mniejszy niż w przypadku jej rodziców. Wprawdzie po śmierci brata wystąpił u niej zespół stresu pourazowego o charakterze przewlekłym, lęk separacyjny oraz lęk przed podróżowaniem samochodem, niemniej jednak obecnie większość objawów ustąpiła, zaś S. funkcjonuje jak zdrowe dziecko, mimo braku należytego wsparcia uczuciowego ze strony rodziców. Słusznie wskazuje jednak skarżąca

w uzasadnieniu apelacji, iż zadośćuczynienie, jako świadczenie jednorazowe, winno rekompensować krzywdę w całości – to jest zarówno tą, poniesioną dotychczas, jak i uczucie bólu i osamotnienia, które dotknie powódkę dopiero w przyszłości (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 maja 2004r. IV CK 357/03, Lex nr 584206). Pomimo bowiem, iż między rodzeństwem było 9 lat różnicy, S. K. zawsze mogła liczyć na pomoc brata i oczekiwać, że więzy pomiędzy nimi wykształcone w dzieciństwie zaowocują

w dorosłym życiu, w którym będą mogli być dla siebie oparciem przez wiele dziesiątek lat.

To, że powódka aktualnie dobrze radzi sobie ze śmiercią brata, funkcjonuje normalnie jak zdrowe dziecko, nie oznacza zatem, że ból i cierpienie związane ze stratą osoby najbliższej nigdy nie wrócą i nie będzie musiała zmierzyć się z tymi uczuciami w przyszłości, zwłaszcza iż tracąc jedyne brata, utraciła również możliwość posiadania rodzeństwa i korzyści z tego płynące.

Z tych względów Sąd Apelacyjny, na podstawie art. 386 § 1 k.p.c., dostrzegł konieczność dokonania korekty zaskarżonego rozstrzygnięcia w zakresie przyznanego na rzecz powódki S. K. zadośćuczynienia poprzez zasądzenie na jej rzecz od strony pozwanej (...) S.A. w S. dalszej sumy 15.000 zł wraz z żądanymi odsetkami ustawowymi. Kwota ta, wraz z wypłaconą wcześniej przez ubezpieczyciela kwotą 6.000 zł i zasądzoną przez Sąd I instancji kwotą 44.000, w ocenie Sądu Apelacyjnego zdecydowanie bardziej odpowiada rozmiarowi krzywdy powódki, podlegającej kompensacji oraz pozostaje we właściwej proporcji do wysokości kwot zasądzonych tytułem zadośćuczynienia na rzecz jej rodziców.

Konsekwencją zmiany orzeczenia w zakresie wysokości zadośćuczynienia zasądzonego na rzecz powódki S. K. musiała być również zmiana rozstrzygnięcia o kosztach postępowania przed Sądem I instancji. Na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. i art. 100 zdanie 1 k.p.c. Sąd Apelacyjny zmienił punkt 15 wyroku Sądu Okręgowego w Ł. i stosownie do wyniku postępowania, zasądził od pozwanego (...) S.A. w S. na rzecz S. K. kwotę 930 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

W pozostałym zakresie apelacja podlegała natomiast oddaleniu na podstawie art. 385 k.p.c.

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono na podstawie art. 108 § 1 k.p.c.

i art. 100 zdanie 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c., znosząc je wzajemnie między stronami.